

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár elmúlt öt éve

Adalékok, tények, tendenciák

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2003 és 2008 között eltelt fél évtizedére egyaránt jellemző volt a 2002-ben kidolgozott és a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága által elfogadott fejlesztési program megvalósítása, és a felkészülés a könyvtár átalakuló szerepének újrafogalmazására. A főbb hangsúlyok az emberek változó élethelyzetére, a növekvő információs igényekre, a tanulás, az ismeretbővítés társadalmi méretű felértékelődésére, a művelődési szokások átalakulására, a korszerű könyvtár gyakorlatának kialakítására helyeződtek. A koncepció számolt a civil társadalom megerősödésével, a kultúráközvetítés új lehetőségeivel, az addigi szolgáltatások bővítésével és újak bevezetésével, a könyvtári épületek megújításával.

A város bibliotékája alapvető változáson ment keresztül, amelynek kiindulópontját a Központi Könyvtár 1998 és 2001 közötti, sikeresen megvalósított bővítése és rekonstrukciója jelentette. Ez volt és lehetett az alapja a hálózat megújításának, a szolgáltatás egységes rendszerének. Ugyanakkor éppen az informatikai fejlesztés eredményeként beszélhetünk ma Budapest egységes közkönyvtáráról. Az akkor megkezdett folyamat lehetővé tette a rendszerszemléletű gondolkodást, a minőségi szolgáltatás megindítását, a könyvtárlátogató, a használó, az olvasó előtérbe helyezését, szakszerű, gyors kiszolgálását.

Az *intézmény programját* az ellátórendszer, a szolgáltatások, az erőforrások összehangolt átalakítására alapozta, és képes volt *prioritást, sorrendet* kialakítani.

A megvalósítás eddigi eredményei, tapasztalatai azt bizonyították, hogy *a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár elképzelése megfelelt a hazai és nemzetközi trendeknek.*

2002-ben eredményes *paradigmaváltást* indított el a könyvtár. Ez megnyilvánult az olvasói

igények változásaira adott gyors reagálásban, a használóbarát szemlélet elfogadtatásában, a működtetésben megvalósuló minőségorientált gyakorlat bevezetésében, a szolgáltatások újragondolásában és folyamatos bővítésében, az olvasók közvetlen és közvetett kiszolgálásában, a dokumentumok, az információk hozzáféréseinek több oldalú biztosításában. Ez az a folyamat, amely állandó innovációt feltételezett és feltételez. A célok megvalósításához egyidejűleg volt és van szükség a könyvtári munkafolyamatok újragondolására, a könyvtári terek korszerűsítésére, az informatikai rendszer üzembiztos működtetésére, a szakemberek folyamatos szemléletváltására és -formálására, az erőforrások végiggondolt, racionális és takarékos felhasználására.

Az elmúlt hat évben kilenc új könyvtár építése, létesítése, tizenhat rekonstrukciója és kilenc kisebb szolgáltatóhely felújítása valósult meg, közel 1,5 milliárd forint értékben. Ennek fedezete elsősorban a fenntartó Fővárosi Önkormányzat, a kerületi önkormányzatok támogatási hozzájárulásából, a kormányzati, a minisztériumi, és a Nemzeti Kulturális Alap pályázataiból, valamint a FSZEK költségvetési eszközeiből állt össze. Jelentős forrást jelentett és jelent a főváros tulajdonában lévő, a könyvtár által használt ingatlanokkal való gazdálkodás (eladás, csere, vétel), és ezek visszaforgatása.

Ma ötvenhat tagkönyvtár és a Központi Könyvtár alkotja a hálózatot. A tagkönyvtárak a stratégiai tervnek megfelelően fejlődtek, integrálódtak, illetve átalakultak. A könyvtárak több mint a fele korszerűbb körülmények között működik, amit a használók is visszaigazoltak. Olyan könyvtári egységek jöttek létre, amelyek szolgáltatásban, komfortban lényegesen többet tudnak, mint elődeik. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ma korszerűbb, egységesebb képet mutat a kevesebb szolgáltatóhelyével, aminek következtében a könyvtár iránti igény nem csökkent, hanem részben növekedett és átalakult.

Budapest közkönyvtári ellátása a ciklus végére egyszerre felel meg a hagyományos bibliotékával szembeni elvárásoknak, valamint képes

arra, hogy virtuális könyvtárként a nap huszonegy órájában az olvasó, a használó rendelkezésére álljon.

A települési közkönyvtári funkciók érvényesülése révén nemzetközi összevetésben is megállja helyét a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata. A könyvtár teljes körű *informatikai rendszerének kiépítése* 2004. december 13-ával befejeződött. A közös *szerezményezés és feldol-*

gozás rendszere 2006. január 1-jétől került bevezetésre.

A *szolgáltatásfejlesztésben* a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a differenciált használói igényeknek, a hazai könyvtári rendszerben meghatározó szerepének megfelelő struktúrát alakított ki, hatókörét bővítette. Az alapszolgáltatásokat teljesítette, szakkönyvtári feladatait az országos könyvtári rendszerrel együttműködve fejlesztette. A különgyűjtemények hatékonyan szolgálták a speciális olvasói igényeket. Valamennyi tagkönyvtár egyben információs központ, kultúraközvetítő hely, az adott városrész meghatározó művelődési intézménye. Ezt igazolja az évente megszervezett több száz program, amely sok ezer látogatót vonzott.

A *gyűjteményfejlesztés* terén a kiegyensúlyozott gyarapítás szakmai és pénzügyi feltételei a rendelkezésre álló pénzügyi forrásokra is figyelemmel elfogadható módon alakultak. A hagyományos dokumentumok mellett a digitalizálás új lehetőségeivel, az adatbázisok gazdagításával növeltük a virtuális hozzáférés lehetőségét. Ugyanakkor nem sikerült megoldani, hogy megfelelő példányszámokat vásároljunk. Új alapokra helyeztük a periodika-beszerezést, elsőbbséget biztosítva az

on-line formátumnak. Meghatározó szereplői vagyunk az Országos Dokumentumellátási Rendszernek, és részt veszünk a konzorciális metaadat-és dokumentumszolgáltató együttműködésekben.

Teljes körűen kiépült a *kommunikációs/adatátviteli infrastruktúra*, a lokális hálózat. Csatlakoztunk a világháléhoz egységes könyvtári szoftver alkalmazásával. Szolgáltatóhelyeinken összehangolt, a valóságos igényeknek megfelelő rend-

szert működtetünk. Így lehetővé vált az egységes gépi katalógus, a gépi kölcsönzés, a dokumentumrendelés gyors és hatékony szervezése és szállítása.

Külön kiemelendő az *esélyegyenlőségi program*, amelynek keretében mára harmincöt könyvtár közelíthető meg akadálymentesen, tizenegy könyvtárban pedig lehetőség van vakok és gyengénlátók számára számítógéphez kapcsolható felolvasó gép használatára. Igen kedvező visszhangot váltott ki a Könyvet Házhoz szolgáltatás, amely a kerületi önkormányzatokkal közösen tizennyolc kerületben biztosított.

A *szervezetfejlesztést* fokozatosan, a stratégiai terv alapján az éves munkatervekben konkretizálva végeztük el. Ez a munka a könyvtári szolgáltatóegységek együttműködésével, az elvárások pontosításával, a gazdaságosabban el látható feladatok központosításával és az ehhez szükséges erőforrások átcsoportosításával valósult meg.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az elmúlt időszakban hatékony *irányítási rendszert* alakított ki, biztosítva a szolgáltatóegységek és a felhasználói hálózat együttműködését. Az *intézményi menedzsment* a folyamat egészében biztosította a munkatársak, az érdekképviseleti szervezetek aktív részvételét a tervezés és a megvalósítás során is.

A *humán erőforrással* a könyvtár hatékonyan gazdálkodott. Mára megfelelő munkaerő-struktúra alakult ki a szolgáltatóhelyeken. Fontos szempont volt az adott könyvtár teljesítménye, szolgáltatási jellegének megfelelő létszám biztosítása és a megfelelő szakmai felkészültség garantálása. A képzést-továbbképzést a minőség, a teljesítményorientálás figyelembevételével szerveztük. Az intézmény vezetése által kezdeményezett létszámcsökkenés átgondolt szakmai szempontok alap-

ján, előrelátóan valósult meg, maximálisan figyelembe véve a munkáltatói érdekeket. Ennek következtében nem került sor olyan leépítésre, amely feszültséggel terhelte volna meg a napi működést, a munkahelyi légkört. Az így felszabaduló forrásokat differenciáltan a szakmai kompetencia erősítésére, a dolgozók jobb jövedelmezésére, valamint a növekvő dologi kiadásokra

forrásokat racionálisan használtuk fel. Több olyan takarékosági intézkedést valósítottunk meg, amellyel ellensúlyozni tudtuk a növekvő működtetési költségeket (energia-korszerűsítés). Érzékenyen érintette az intézményt 2006-ban az 59,4 millió forintos dologi, valamint 2007-ben a 100 millió forintos bérkeret és létszámkeret elvonása. Ezek az intézkedések kedvezőtlenül hatottak, de átcsoportosítással megőriztük az intézmény működőképességét. Mindkét évben olyan preventív intézkedésekre került sor, amelyekkel kezelni tudtuk a helyzetet, és biztosítottuk a könyvtári szolgáltatást Budapesten. Összességében az intézmény kiegyensúlyozottan, takarékosan gazdálkodott, így biztosítva a szakmai munka feltételeit. Ebben az időszakban újjáalakítottuk a belső ellenőrzést, amely ma már megfelel az elvárásoknak.

Kiemelkedő esemény volt 2004-ben a centenáriumát köszöntő könyvtár gazdag programkínálata. Negyven év után elkészült a könyvtár történetét feldolgozó új munka első kötete. Az eltelt öt évben tizenkét kiadvány jelent meg más kiadókkal közös kiadásban. Ezek közül kiemelkedő a Kossuth Kiadóval az 1905-ös Mikszáth-kötet, az 1846-os Hunfalvi-könyv reprintje, a Geomédia Kiadóval megjelentetett Reklámélet Pesten és Budán 1848–1945, a Corvinával a Budapest krónikája. Három kötetet adtunk ki a Városvédő Egyesülettel. Ez utóbbiak kéziratok a Budapest Gyűjteményből származtak.

A rendezvények a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár valamennyi egységében sokszínű programot kínáltak. A 2004-es európai uniós csatlakozás programjaiban a könyvtár egésze részt vállalt. 2005-ben az olasz partnerekkel Leonardo da Vinci munkásságát bemutató háromnapos tárlat a Palotakönyvtárban több tízezer látogatót vonzott, jelentős média-visszhanggal. 2006-ban a forradalom és szabadságharc félévszázados évfordulóján tudományos konferenciát rendeztünk az '56 után külföldön

fordítottuk. Ma a FSZEK-ben dolgozók anyagi megbecsültsége, jövedelme meghaladja a hazai könyvtárakban foglalkoztatottakét. Így elmondható, hogy az évtized elején közel 47%-os fluktuáció napjainkra jelentősen csökkent.

A *gazdálkodás hatékonyságát* jól körülhatárolt területeken részleges önálló gazdálkodási jogkörökkel biztosítottuk. A rendelkezésre álló

európai uniós csatlakozás programjaiban a könyvtár egésze részt vállalt. 2005-ben az olasz partnerekkel Leonardo da Vinci munkásságát bemutató háromnapos tárlat a Palotakönyvtárban több tízezer látogatót vonzott, jelentős média-visszhanggal. 2006-ban a forradalom és szabadságharc félévszázados évfordulóján tudományos konferenciát rendeztünk az '56 után külföldön

megjelent hazai irodalmi folyóiratokról neves külföldön élő alkotók, szerkesztők és hazai szakemberek részvételével. 2006-ban vendégünk volt Csingiz Ajtmatov. 2007-ben a Szociológiai Gyűjtemény gondozásában bemutattuk a Szociális munka arcképcsarnoka című vándorkiállítást. Ugyanebben az évben öt helyen alakítottunk ki európai uniós tájékoztatási pontot a Külügyminisztériummal kötött megállapodás alapján. 2008-ban a Holland Királyság Nagykövetségével és a Belga Királyság Nagykövetségének Flamand Képviseletével együtt – Gyermekvonatok címmel – dokumentum-kiállítást rendeztünk a hajdani belgiumi és

hollandiai gyermeknyaralások felidézésére. 2004-től évente megrendezzük „Az úgy volt...” címmel a Janikovszky Éva meseíró pályázatát, amelynek sikerét jelzi, hogy egyaránt küldtek be pályamunkákat a hazai és a határon túli gyerekek is.

Könyvtáraink kiemelkedő programjai, sorozatai, kiállításai, könyvbemutatói, író-olvasó találkozói is hozzájárultak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hírének erősítéséhez.

Továbbra is jelentős volt a *PR- és marketingtevékenység*, amely hozzájárult a használókkal való nyitottabb kapcsolat építéséhez, a könyvtár kedvező megítéléséhez. A médiában való rendszeres megjelenés erősítette ismertségünket, segítette mindennapi munkánkat. A megújult honlap látogatottsága dinamikusan nőtt. A folyamatos frissítéssel teljes képet nyújt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár valamennyi egységének sokoldalú és sokszínű tevékenységéről. Elkészült a weblap angol nyelvű változata is.

Jó a munkakapcsolat a fenntartó Fővárosi Önkormányzattal, a Főpolgármesteri Hivatallal. Konkrét feladatok mentén szakmai együttműködés valósult meg a kulturális minisztériummal. Eredményes a könyvtár kapcsolata a kerületi önkormányzatokkal. Hálózatfejlesztési terveinket ingatlanokkal, eseti pályázatokkal, céltámogatásokkal segítették.

A *szakmai szervezetekben* történő feladatvállalás – Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Informatikai és Könyvtári Szövetség – mellett a szaklapokban történő publikálások is megerősítették szakembereink és az intézmény imázsát. Részt vettünk a különböző szakmai konzorciumok munkájában. Szoros és hasznos partneri kapcsolatban dolgoztunk a Magyar Országos Közös Katalógus Egyesülettel, a VOCAL Egyesülettel (a Corvina-könyvtárak osztott katalógizálási rendszere). Jó munkakapcsolatunk van a Nemzeti Audiovizuális Archívummal, a Nemzeti Digitális Adattárral, a Magyar Elektronikus Könyvtárral és a hazai kompetencia-központokkal. Jelentős feladatot vállaltunk az országos könyvtári programokban, mint az Internet Fiesta, a Nagy olvashow és az Összefogás programsorozat. A Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Intézettel kötött megállapodás alapján szakmai együttműködés valósult meg az iskolai és a közkönyvtárosok között.

Külön kiemelendő a sokoldalú és változatos együttműködés a Budapesten működő kulturális intézetekkel. Különösen a British Councillel való kapcsolat érdemel kiemelés, hiszen a három United Kingdom-pont létesítése után a múlt évben az intézet teljes könyvtárát is megkaptuk.

Gyarapodtak nemzetközi kapcsolataink is, közös szemináriumokra, konferenciákra, tapasztalatcserékre került sor.

A *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár elismerését* jelentette a 2003-ban elnyert Európa Nostrádíj, amelyet az épület rekonstrukciójáért, a működtetésért kapott az intézmény. A kulturális minisztérium 2004-ben az *Év Könyvtára* címmel tüntette ki a bibliotékát. Ugyanebben az évben a Fővárosi Közgyűlés Pro Urbe-díjjal ismerte el a könyvtár kollektívájának munkáját. Az UNICEF a Nagyrabecsülés Csokrát adományozta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyerekkönyvtári munkájáért. Ebben az időszakban három fő köztársasági elnöki kitüntetést vehetett át. A kulturális miniszter különböző díjait kilenc munkatársunk érdemelte ki. A Fővárosi Közgyűlés egy főt tüntetett ki. A kerületi önkormányzatok tizenkét munkatársunk munkáját kitüntetéssel honorálták.

Folytatódott az 1998-ban megkezdett folyamat, amelynek következtében korszerű, használóbarát bibliotékája van a városnak. Megállapítható, hogy a szellemi, anyagi befektetés, az innovatív gondolkodás és cselekvés következtében

törtetlen a könyvtár fejlődése. Az intézményben dolgozók alkalmasak a minőségi munkára, és ezzel hozzájárulnak a változó és növekvő olvasói, használói elvárások kielégítéséhez.

A könyvtár vezetése dinamikusan, kezdeményező szerepet vállalva, az intézmény érdekeit képviselve végezte munkáját. A szakmai együttműködések, a hazai és nemzetközi kapcsolatok jól szolgálták a könyvtár ismertségét, és ez megfelelő rangot jelentett és jelent.

Az intézmény menedzsmentje elkészítette a FSZEK stratégiai fejlesztési tervét a 2008 és 2013 közötti időszakra. A programot a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága is megismerte, támogatólag tudomásul vette. Ez megfelelő alapot jelent a további szakmai munkához, amely előremutató és megvalósítható.

Összességében megállapítható, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az elmúlt öt évben megerősítette helyét a hazai könyvtári rendszerben, annak továbbra is meghatározó intézménye. Nemzetközi összehasonlításban pedig a nagyvárosi könyvtárak között kedvező megítéléssel bír.

Fodor Péter

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Budai-régió	23	23	21	19	19	18	17	17
Észak-pesti régió	19	16	15	14	14	14	13	13
Kelet-pesti régió	17	17	15	13	13	13	13	13
Dél-pesti régió	16	16	15	15	15	15	14	14
Összesen:	75	72	66	61	61	60	57	57

Év	Létszám
1999	613
2000	603
2001	639
2002	659
2003	596
2004	642
2005	621
2006	589
2007	533
2008	493

Év	Aktív olvasó	Regisztrált olvasó
1999	160005	
2000	159356	
2001	183 976	
2002	187 782	
2003	208 483	
2004	210 744	
2005	232 616	
2006	234 073	287 857
2007	225 258	284 771

*Fent:
a tagkönyvtárak,
jobbra:
a könyvtár munkatársai és olvasói
számának alakulása*